

Ocalić od zapomnienia. Wspomnienie o Piotrze Hertlu

19 listopada 2015 mija pięć lat od śmierci wyjątkowego Człowieka, związanego przez całe życie z Łodzią kompozytora, pianisty, reżysera i pedagoga, mojego serdecznego Przyjaciela, Piotra Hertla. Powinnością żyjących jest pamiętać, dlatego pragnę wspomnieć sylwetkę tego wybitnego Twórcy i znakomitego, wszechstronnego Artysty.

Piotr Hertel urodził się w Łodzi 19 maja 1936 roku. W łódzkiej Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej ukończył dwa kierunki: fortepian w klasie Heleny Ilewicz, później Zbigniewa Szymonowicza, a następnie kompozycję w klasie Tadeusza Paciorkiewicza i Tomasza Kiesewettera (dyplom w 1972 roku).

O dorobku kompozytorskim Hertla można mówić wiele, bo przecież pierwsze klasyczne utwory powstały jeszcze podczas studiów. Wszechstronność warsztatu kompozytorskiego sprawiła, iż w Jego spuściźnie odnajdujemy formy symfoniczne, sceniczne, chóralskie, instrumentalne solowe i kameralne oraz wokalne. Komédie muzyczne i musicale Piotra Hertla, w tym jeden z pierwszych polskich musicali z 1970 roku – *Łeztern* – Feriduna Erola i Romana Gorzelskiego, czy kolejny – *Widzewska ballada* – Antoniego Marianowicza i Ryszarda Marka Grońskiego z 1973 roku wystawiane były w teatrach muzycznych Łodzi, Gdyni, Zenicy i Mostaru.

Skomponował muzykę do ponad 120 spektakli, współpracując z teatrami zawodowymi w Łodzi i Warszawie (Teatr Powszechny, Teatr Nowy, Arlekin, Pinokio, Teatr Dramatyczny), Katowicach (Teatr Śląski), Szczecinie (Teatr Współczesny), z łódzkim i warszawskim Teatrem Telewizji, a także teatrami w Zielonej Górze, Opolu, Płocku i w byłej Jugosławii (Zenica, Mostar, Sarajewo), z takimi reżyserami jak: Jerzy Afanasjew, Jerzy Antczak, Józef Gruda, Jerzy Grzegorzewski, Bogdan Hussakowski, Jan Maciejowski, Maciej Prus.

Był kierownikiem muzycznym Teatru 7.15 i przez ponad 30 lat, do 1997 roku, sprawował funkcję kierownika muzycznego w Teatrze im. Stefana Jaracza w Łodzi.

Komponowaniem piosenek zajął się na przełomie lat 50. i 60. XX wieku. Studencki Teatr Satyry „Pstrąg”, który powstał jesienią 1954 roku, działał przez dwanaście lat. Piotr Hertel przez lat jedenaście (do roku 1968) odgrywał w nim wiele ról – był kompozytorem, pianistą, reżyserem, scenografem, aranżerem.

Z Wyższej Szkoły Muzycznej przy ul. Gdańskiej ktoś przyprowadził uroczego młodzieńca o nazwisku Piotr Hertel i przedstawił go Markowi Lusztigowi. Ten od razu odkrył w nim talent i wciągnął do roboty¹.

¹ W. Machejko, *PSTRĄG. Studencki Teatr Satyry*, red. Barbara Machejko, Leszek Skrzydło, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2005, s. 58.

Z poetą Januszem Słowikowskim, tragicznie zmarłym w 1971 roku na jeziorze Śniardwy, stworzyli wiele kultowych piosenek. Do wierszy „Słowika” Hertel skomponował najwięcej. Ten duet prawdziwie zaprzyjaźnionych artystów wykreował „[...] ponad 100 piosenek w «pstrągowym» stylu, a także wiele innych dla Polskiego Radia, teatrów, kabaretów profesjonalnych oraz filmu”².

[...] to była wyprawa w krainę fantazji twórców większości piosenek: Janusza Słowikowskiego i Piotra Hertla. Opowiadały one o czym chciały: o piszczących kokosach, o kasztanach wrzucanych do pieca, o wypisywaniu „brzydkich wyrazów” na płotach, strzelaniu z gumki, chłopackich bójkach, żołnierzach bezradnych wobec swej armaty. Dalej o kibicach tenisa i malarzach, muzykach grających smyczkiem na własnej brodzie, sprzedawcy parasoli „w mieście, w którym nigdy deszcz nie padał”. [...] Spójną z poetyckimi tekstami muzykę stworzył Piotr Hertel³.

Nagrodę Ministerstwa Kultury i Sztuki dla najlepszego zespołu zdobył STS PSTRĄG – Łódź. [...] Nagroda Rektora Politechniki za najlepszy tekst i wykonanie przypadła w udziale łódzkiemu PSTRĄGOWI za piosenkę Słowikowskiego i Hertla *Gdy orkiestra gra*⁴.

Artyści, z którymi współpracował, mówili o Nim „mistrz pastiszu”, „mózg muzyczny”, z imponującą inwencją twórczą, znakomicie budujący nastrój.

Dla Piotra piosenka, teatr, film nie mają tajemnic. Reżyseruje, komponuje, instrumentuje, wspomaga tekściarzy pomysłami (gdy im ich brak), ustawia tańce inscenizując

² Tamże, s. 205.

³ Tamże, s. 83.

⁴ Andrzej Wróblewski, *Studencka piosenka*, „Ruch Muzyczny” nr 4, 15–28.02.1962. Cyt. za: W. Machejko, *PSTRĄG. Studencki Teatr Satyry*, s. 118.

piosenki, zna się na scenografii i kostiumach – słowem człowiek muzycznego Renesansu. I do tego absolutny ulubieniec pań!⁵

Był serdecznym i wrażliwym człowiekiem o nieodpartym uroku i wdzięku osobistym, miał wyjątkowe poczucie humoru i umiejętność kultywowania przyjaźni. Dlatego tak wielu autorów tak chętnie powierzało Mu swoje teksty do umuzycznienia. W „Pstrągu” komponował także dla: Ryszarda Czubaczyńskiego, Andrzeja Wilczkowskiego, Wiesława Machejki, Roberta Glutha, Stanisława Sułka.

Poza kabaretem tworzył do wierszy innych autorów, takich jak: Julian Tuwim, Ludwik Jerzy Kern czy Agnieszka Osiecka.

Trzy miesiące przed premierą jednego z najważniejszych przedstawień PSTRĄGA – wodewilu bałuckiego *Siódme nie flatruj*, Piotr Hertel, na którego barkach spoczywała cała strona muzyczna tej śpiewogry, zdobył się na opracowanie układu, stworzenie muzyki i wyreżyserowanie *Wieczoru poezji Kazimierza Wierzyńskiego*⁶.

Skomponował muzykę do ponad 200 sztuk teatralnych i widowisk telewizyjnych, kilkudziesięciu filmów fabularnych m.in.: *Ocalić miasto* (1976), *Akcja pod arsenalem* (1977), *Granica* (1977), *Tate* (1985), *Nowy Jork – czwarta rano* (1988), *Jeszcze tylko ten las* (1991), *Wielka wyspa* (1992), *Szczur* (1994); seriali: *Rzeka kłamstwa* (1987), *Modrzejewska* (1989), *Gdańsk '39* (1989), *Dom* część 3 i 4 (1996–2000) oraz ponad 200 filmów oświatowych. Hertel jest także autorem muzyki do wielu seriali animowanych wytwórni „Se-ma-for”, m.in.: *Miś Uszatek* (1975), *Plastusiowy pamiętnik* (1980), *Trzy misie* (1982–1986), *Jeż Kleofas* (1987), *Mały pingwin Pik-Pok* (1988).

W ostatnim okresie twórczym powstało wiele projektów elektronicznych m.in.: *Etiudy – Obrazy* (1992), *Preludia* (1993), *Etiuda koncertująca* na fortepian i komputer (1994), *Notatnik komputerowy* (1995), *Ciszy sen srebrny z kwartą w tle* (1996), *Album Ani i Michała* (1999).

W swojej macierzystej uczelni pracował jako wykładowca na Wydziale Kompozycji, Teorii Muzyki, Rytmiki i Edukacji Artystycznej, w Katedrze Kompozycji, gdzie od 1992 roku prowadził zajęcia w Studiu Komputerowym Muzyki Elektronicznej, którego był współzałożycielem i kierownikiem. Przez wiele lat prowadził także zajęcia z interpretacji piosenki na Wydziale Aktorskim w łódzkiej PWSFTviT.

Czterdziestolecie PSTRĄGA odbyło się z wielkim szykiem w oprawie isticie barokowej – w Pałacu Poznańskiego przy ul. Ogrodowej. [...] Piotr Hertel przygotował widowisko muzyczne ze swoimi studentami ze szkoły aktorskiej, którzy wykonali najpopularniejsze piosenki „pstrągowe”. Powstał z tego duży program dla telewizyjnej „dwójki”, który przygotował Piotr Słowikowski, młodszy brat naszego Janusza⁷.

⁵ Tamże, s. 206.

⁶ Tamże, s. 92.

⁷ Tamże, s. 272.

W latach 1993–2003 komponował dla Teatru „Logos” przy Kościele Środowisk Twórczych w Łodzi: *Szaleństwa panny Ewy* (1993), *Dialogi karmelitanek* (1995), *Wiara, nadzieja, miłość* (1996), *Pragnę tylko, żeby mnie ktoś kochał* (1998), *Dekalog* (1998), *Moje urodziny* (1999), *O Łazarzu* (2002), *Mały Książę* (2003).

Piotr Hertel otrzymał wiele odznaczeń. Te wymienione tworzą swoistą kłamrę spinającą dorobek Jego życia: 24 marca 1964 – Honorowa Odznaka Miasta Łodzi, 29 września 2005 – Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski.

Zasnął 19 listopada 2010 roku. 24 listopada na Starym Cmentarzu przy Ogrodowej żegnali Go aktorzy, reżyserzy, pracownicy teatrów muzycznych, dramatycznych, dawnego „Pstrąga”, „Cytryny”, nauczyciele akademicki i studenci szkół artystycznych.

[...] Ludzi wspaniątych zauważamy często dopiero wówczas, kiedy odchodzą. Myślę, że najważniejsze, dające również poczucie spełnienia się w życiu jest zauważenie drugiego człowieka. I o tym właśnie są *Parasolki*.

Te słowa wypowiedział Piotr Hertel w jednym z wywiadów, zapytany o najsłynniejszą, znaną nie tylko w Polsce, piosenkę *Parasolki*.

18 maja 2012 roku na ulicy Piotrkowskiej, w Łódzkiej Drodze Sławy, za zgodą rodziny, dzięki licznym wpłatom i zaangażowaniu oddanych przyjaciół, została odsłonięta GWIAZDA PIOTRA HERTLA, a Jego zasługi dla łódzkiego środowiska artystycznego zaznaczyli swą obecnością koleżanki i koledzy ze Studenckiego Teatru Satyry „Pstrąg”, przyjaciele, znajomi, wielbicielie Jego muzyki i Najbliżsi, dzięki miłości których mógł tak wiele stworzyć.

W gościnnym Muzeum Kinematografii odbył się koncert towarzyszący uroczystości, będący podziękowaniem dla wszystkich, którzy przyczynili się do powstania Gwiazdy. W programie zatytułowanym *Zielony pejzaż... Piosenki Piotra Hertla*, którego premiera odbyła się 18 maja 2011 roku w Łódzkiej Akademii Muzycznej, zabrzmiały „pstrągowe” hity, ulubione piosenki Hertla, m.in.: *Lorenzo, Francesco i jego kapelusz, Nie chodź do domu, Moja bezsenność* (Studencka Piosenka Roku 1965), *Zielony pejzaż* (III Nagroda na Festiwalu Piosenki Studenckiej). Ostatnią piosenką koncertu były *Parasolki* w archiwalnym nagraniu, zaśpiewane i zagrane najpiękniej, przez... Kompozytora.

Piotrze, dziękujemy Ci za Twoją Muzykę i Życie pełne pasji... Pamiętamy!

Aleksandra Nawe

Piotr Hertel (archiwum prywatne)

Piotr Hertel przy pracy (archiwum prywatne)

Odświeżenie gwiazdy: od prawej Michał i Anna (dzieci kompozytora), Jadwiga (żona), Filip (wnuk)

UROCZYSTE ODSŁONIĘCIE GWIAZDY PIOTRA HERTLA

Kapituła Łódzkiej Drogi Sławy,
Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna
Muzeum Kinematografii, Przyjaciele

zapraszają na uroczyste odsłonięcie gwiazdy

Piotra Hertla – kompozytora

18 maja 2012 r. (piątek) godz. 16.00

Łódzka Droga Sławy, ulica Piotrkowska

Program uroczystości *Gwiazda dla Piotra Hertla*

16.00 – **UROCZYSTE ODSŁONIĘCIE GWIAZDY**

18.00 – Koncert *Zielony Pejzaż... piosenki Piotra Hertla*, Muzeum Kinematografii, plac Zwycięstwa 1

Wystąpią:

Isabella Trębacz-Diakhaté

Wojciech Węlasik

Zienowit Wojtczak

Z towarzyszeniem zespołu:

Aleksandra Nowe – fortepian

Leszek Kołodziejki – akordeon

Maciej Borowiak – gitara basowa

Radosław Bolewski – perkusja

Jan Targowski – narrator

BIBLIOGRAFIA

Bęben Aleksandra, Kowalska-Zajac Ewa, Szoka Marta, *Łódzkie środowisko kompozytorskie 1945–2000. Leksykon*, Akademia Muzyczna w Łodzi, Łódź 2001.

Machejko Wiesław, *PSTRĄG. Studencki Teatr Satyry*, red. Barbara Machejko, Leszek Skrzydło, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2005.